

молодшого шкільного віку. *Rehabilitation and Recreation*, 2021. URL:
<https://h1.nu/1c-Bd> (дата звернення: 18.10.2025).

ПОЛЩУК Катерина,

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
А3 Початкова освіта, Бердянський
державний педагогічний університет,

ЛЕСИК Анжеліка,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Бердянський державний
педагогічний університет

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

Сучасний освітній простір, особливо в умовах війни та соціальних трансформацій, вимагає від усіх його учасників: здобувачів освіти, педагогів та адміністрації, не лише академічних знань, але й високого рівня психологічної стійкості. Здатність ефективно протистояти стресам, адаптуватися до змін та зберігати внутрішній баланс стає критично важливою умовою для успішного навчання та професійної діяльності. Особливого значення це набуває в інклюзивному середовищі, де різноманіття потреб, можливостей та досвіду учасників створює унікальні, але й вимогливі умови для взаємодії. Традиційні підходи до навчання часто виявляються недостатньо ефективними для формування цієї життєво необхідної якості.

У сучасних дослідженнях особливу увагу приділяють питанням

інклюзивній освіті та інтерактивним методам навчання. Вони забезпечують ефективну соціалізацію, розвиток комунікативних умінь і формування атмосфери співпраці в шкільному колективі. Дослідження А. Колупаєєвої та О. Таранченко є вагомим внеском у розумінні основ, що інклюзія – це не просто спільне навчання, а процес життя й розвитку разом, спрямований на формування позитивної самооцінки, толерантності та взаємопідтримки. Психологічну стійкість слід розглядати не як вроджену рису, а як систему якостей, що розвивається з досвідом подолання труднощів, управління емоціями та соціальної підтримки. Інтерактивне навчання в інклюзивному просторі створює найкращі умови для набуття такого досвіду [3].

Впровадження інтерактивних технологій вимагає змін у роботі класу та підготовки учнів та вчителів. Варто починати поступово, маючи чіткий план. Краще провести кілька добре підготовлених інтерактивних занять, ніж багато поверхових. На перших етапах доцільно застосовувати найпростіші форми інтерактивних технологій, зокрема:

- робота в парах;
- взаємодію в малих групах;
- метод «мозкового штурму» та інші подібні прийоми [4].

Інтерактивні методи, такі як дискусії, рольові ігри, проектна робота, тренінги та кейс-методи є орієнтованими на діяльність та співпрацю молодших школярів. Вони змінюють пасивну роль слухача, вимагаючи від учасників активності, відповідальності за спільний результат, а також уміння висловлювати та захищати свою думку. Специфіка інтерактивної взаємодії полягає в тому, що вона безпосередньо впливає на формування психологічної стійкості учасників через такі ключові механізми:

- діалог і емпатія, у процесі якого учасники діалогу вчаться слухати та сприймати різні точки зору, сприймаючи погляди однолітків з ООП. Це розвиває емпатію, яка є потужним соціальним ресурсом для

зменшення конфліктів та формування спільноти підтримки. Наприклад, вправа «Що трапилось?» - пропонуємо учням обрати фотокартку з людьми, тваринами або мультиплікаційними персонажами, які проявляють певні емоції, та обговорити її, відповідаючи на запитання: «Які емоції відчуває той хто на зображення? Чому ви так думаєте? Які деталі підказують це?». Далі учні складають коротке розповідь про події, що могли призвести до такого настрою, описуючи причини та контекст емоцій [4].

– колаборація та адаптація, спільна проєктна діяльність вимагає гнучкості та адаптивності. Діти вчать спільно вирішувати конфлікти, що неминуче виникають у процесі, розподіляти ролі з урахуванням індивідуальних особливостей один одного. Наприклад, вправа «Ротаційні ролі у казки» - діти складають коротку історію по картинках або фігуркам, під час роботи ролі дітей змінюються: один придумує сюжет, інший малює, третій розповідає або озвучує персонажів. Метою є навчити дітей адаптуватися до різних завдань і взаємодіяти в команді.

– багато інтерактивних методик включають етап рефлексії, де учасники аналізують свої дії, емоції та результати. Системна рефлексія допомагає усвідомити власні ресурси, краще зрозуміти причини успіхів і невдач, що є основою саморегуляції та особистісного зростання. Наприклад, вправа «Мої суперсили» - учні малюють або записують свої сильні сторони, потім обговорюють у парі або групі, як ці навички допомагають у навчанні та спільних завданнях. Діти мають усвідомити власні ресурси та навчитися їх використовувати під час роботи в команді [6].

Інклюзивне середовище, коли воно організоване правильно та з глибоким розумінням принципів взаємодії, має потужний потенціал перетворити різноманіття на справжній педагогічний ресурс. Постійна взаємодія з дітьми, що мають відмінний темп роботи, сприйняття та поведінку, природним чином допомагає всім учасникам освітнього процесу

приймати невизначеність та відмінності як норму життя, а не як загрозу, що значно знижує ригідність мислення, яка є однією з головних перешкод для розвитку психологічної стійкості учнів початкової школи [1].

Водночас, ця співпраця забезпечує формування важливих рольових моделей та взаємодопомоги: здобувачі освіти з типовим розвитком набувають лідерських якостей, що підвищує їхню соціальну компетентність та відповідальність. Їхні однокласники з особливими освітніми потребами, спостерігаючи за успіхами інших, стають більш мотивованими, впевненими в собі та відчують себе, що найголовніше частиною колективу. Тому для забезпечення ефективного інтерактивного навчання в інклюзії надзвичайно важливим є створення атмосфери психологічної безпеки та довіри, де кожна дитина почувається прийнятою, захищеною і впевненою у власних силах. Використовуючи ігрові та арт-терапевтичні, релаксаційні елементи, педагог допомагає учням опанувати техніки самостабілізації, які є необхідними для подолання тривоги та напруги [2].

До найефективніших технік, які можна інтегрувати в освітній процес учнів початкової школи, належать:

- дихальні вправи, простий але потужний засіб для зниження тривожності й відновлення концентрації уваги. Наприклад, вправа «4-7-8» - це техніка глибокого дихання, яка допомагає заспокоїти нервову систему та зменшити стрес. Виконання: повністю видихнути, потім вдихнути через ніс на 4 секунди, затримати подих на 7 секунд і повільно видихнути через рот на 8 секунд, повторити вправу 4 рази.

- техніка заземлення, її мета – допомогти дитині повернутися в стан «тут і зараз», зняти відчуття розгубленості та страху. Наприклад, вправа «5-4-3», назвати 5 предметів, які бачиш, 4 звуки, які чуєш, 3 відчуття, 2 запахи і 1 смак.

- арт-терапевтичні методи, такі як, малювання, аплікація, робота з

кольором або піском допомагають дітям виражати емоції в безпечній формі. Наприклад, вправа «Колір мого настрою» дає змогу учням через кольори передати свій емоційний стан [7].

Поступово діти вчаться самостійно використовувати ці техніки під час складних ситуацій: на уроці, у спілкування з однолітками, під час оцінювання. Таким чином, вчитель, що систематично використовує прийоми емоційної підтримки в освітньому процесі, допомагає дітям стати психологічно стійкішими [5].

Розвиток психологічної стійкості учасників освітнього процесу через інтерактивне навчання в інклюзивному просторі є комплексною та багатогранною стратегією, яка виходить за межі простої передачі академічних знань. Інклюзивна взаємодія є своєрідним життєвим тренінгом для дітей. У спільній діяльності, обговореннях та через емоційний зв'язок формуються важливі складові стійкості: віра у власні сили, здатність пристосовуватися, розуміння інших та вміння вирішувати проблеми. Це не просто спосіб навчання, а освітня ідея, яка створює сприятливе середовище для психічного здоров'я молодших школярів, підтримки та гнучкості. Такий простір готує кожного до успішного та повноцінного життя в умовах сучасних змін і труднощів. Тільки такий підхід дає можливість освітньому простору стати джерелом розвитку для кожного здобувача початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Андрєєнкова В. Л. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 149 с.
2. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі. Харків : Основа, 2018. 120 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.- метод. посіб.

Харків : Ранок, 2019. 304 с.

4. Котик Т. М. Нова українська школа : теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 192 с.

5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ. ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

6. Староста В. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2019. №1. С. 232-237.

7. Томчук С. М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : монографія. Вінниця : ВАНУ, 2018. 200 с.

ПОПОВА Ольга,

кандидатка педагогічних наук, доцента
кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний
університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах розвитку Нової української школи особливої значущості набуває формування в молодших школярів комунікативної та мовленнєвої компетентностей. Академічне мовлення як складник навчальної діяльності учнів передбачає вміння логічно, послідовно та аргументовано висловлювати власні думки, використовуючи точні мовні формулювання, елементи термінології та дотримання мовленнєвого етикету [1]. Саме в початковій школі закладаються основи культури навчальної комунікації, що визначає успішність подальшого навчання [2].